
КУПРІЯНОВА О.А.

вихователь, Державний навчальний
заклад “Полтавський центр
професійно-технічної освіти”,
м. Полтава, Україна

КЕЙС-МЕТОД В ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА

У статті розкривається сутність кейс-методу, актуальність використання у підготовці соціальних педагогів, аналізуються особливості його застосування в процесі професійної підготовки, наводиться приклад західних вищих навчальних закладів, що активно використовують даний метод, розглядаються види кейс технологій та надаються методичні поради щодо розробки та застосування кейс-методів.

Ключові слова: професійна компетентність соціального педагога, ресурси кейс-методу, види кейсів, алгоритм вирішення кейс-ситуації.

В статье раскрывается значение кейс-метода, актуальность его использования в подготовке социальных педагогов, анализируются особенности его использования в процессе профессиональной подготовки, приводятся примеры западных высших учебных заведений, которые активно используют данный метод; рассматриваются виды кейс технологий и даются методические рекомендации разработки и использования кейс-методов.

Ключевые слова: профессиональная компетентность социального педагога, ресурсы кейс-метода, виды кейсов, алгоритм решения кейс-ситуации.

The article discloses the importance of case-method, the relevance of its usage in the preparation of social educators, analyzes the peculiarities its usage in the process of professional preparation, provides examples of the Western institutions of higher education actively using this method; types of case technologies are viewed and methodical recommendations of the development and usage of the case-method are given in the article.

Key words: professional competence of social educator, resources case-method, types of cases, algorithm for solving case situation.

Фундаментом конкурентоспроможного фахівця в будь-якій області професійної діяльності, за твердженням Л. М. Мітіної [2], виступають такі базові характеристики, як спрямованість, гнучкість і компетентність. Актуальність формування професійної компетентності соціальних педагогів продиктована яскраво вираженою спрямованістю на роботу з людьми різних соціальних груп, проблемами соціалізації підростаючого покоління в сучасному світі (відсутність належного виховання дітей з боку батьків у зв'язку з їх високою зайнятістю, девіантна поведінка, наркоманія, проституція тощо), широкою областю інтеграції соціально-педагогічної діяльності в інститути соціалізації.

Соціально-педагогічна функція властива всім фахівцям, які використовують потенціал соціуму в своїй діяльності, але діяльність соціального педагога спрямована на надання допомоги людині і підготовку його до подолання труднощів. У своїй професійній діяльності, що відноситься до типу професій «людино–людина», соціальний педагог вирішує ряд таких завдань, як формування знань, умінь, навичок, розвиток особистісних якостей підростаючого покоління для подолання труднощів дезадаптації, пов'язаних з проблемами соціалізації, в сім'ї і колективі.

Дослідниками доведено, що формування професійної компетентності соціальних педагогів можлива за умови зміни діяльності суб'єктів від пасивних слухачів до активних учасників процесу, в результаті створення умов, в яких швидко набувалися знання і поєднувалися з практичним їх застосуванням, тобто за допомогою застосування технологій, які активізують даний процес. Однією з таких технологій є кейс-метод [8].

«Кейс-метод» - (Cognitive Acceleration through Science Education), розроблений англійськими науковцями М. Шейером, Ф. Єдейем, К. Єйтс [1, с 297].

Кейс-метод – це технологія навчання, що використовує опис реальних соціально-педагогічних та інших ситуацій; це ділова гра в мініатюрі, так як вона поєднує в собі професійну діяльність з ігровою [8].

Центральним поняттям методу є «ситуація» - приклад, узятий з реально-го професійного життя, являє собою опис подій. Вона містить у собі кілька смислових контекстів і може розумітися як певний стан, який має певні протиріччя і характеризується високим ступенем нестабільності. Ситуація, як правило, вміщує потенціал до зміни, і ці зміни залежать від діяльності людей, які беруть участь у ситуації, вона відкрита для входження та впливу людей, а дії людей, пов'язані з їх реалізацією цілей та інтересів у цій ситуації. Це метод навчання, при якому студенти і викладачі беруть участь у безпосередньому обговоренні ділових ситуацій і задач, тому метод кейсів передбачає одночасно і подачу нового матеріалу, і використання знань у практичній діяльності. Принципово заперечується наявність лише одного правильного рішення, студент повинен самостійно обирати шляхи вирішення та обґрунтовувати їх

доцільність [7].

Метод кейсів вперше був застосований в навчальному процесі школи права Гарвардського університету у 1870 році, потім цей метод активно перейшов у підготовку фахівців медичної та соціальної сфер. На даний момент існує дві класичні школи case-study – Гарвардська (американська) та Манчестерська (європейська). Метою першої школи є навчання пошуку єдиного правильного рішення, а друга – передбачає багатоваріантність у вирішенні проблем [12].

Гарвардська школа виділяє більше 90% навчального часу на вирішення конкретних кейсів, що передбачає інтенсивний тренінг з використанням відеоматеріалів, комп'ютерного і програмного забезпечення. Також ставку на використання ситуаційного навчання робить один із найвідоміших університетів Північної Америки – Університет Західного Онтаріо (Канада).

Беззаперечною заслугою у розвитку соціальної роботи, а зокрема кейс-методу належить Мері Річмонд, яка одна із перших в США висловила думку про необхідність підготовки соціальних працівників і детально розробила технологію кейс-методу у соціальній роботі. М. Річмонд наголошувала на обов'язковості практично орієнтованої підготовки фахівців до індивідуальної соціальної роботи з клієнтом та основним джерелом знань вона розглядала досвід [13].

Серед зарубіжних авторів також проблемі кейс-методу приділили увагу такі дослідники, як М. Мюнтер, М. Ліндерс, Дж. Ерскін, М. Норрі, Л.Б. Барнс, К.Ф. Херрід та ін. Основні напрями їх досліджень це є історія появи кейс-методу, типи і види кейс-ситуацій, моделі, джерела і етапи створення кейсів. До вітчизняних дослідників можна віднести таких, як К.В. Марков, Т.С. Паніна, Л.Н. Вавілова, А.П. Панфілов, Ю.П. Сурмін, А.А. Вербіцький, Т.Н. Добриніна, В.В. Бовт, А.В. Дубаков, Б. Андюс, Г.Н. Прозументова, Т.В. Бараховська, А.В. Щербакіова, А.С. Єрьомін та ін.

Мета кейс-методу – поставити клієнта у таку ситуацію, коли йому необхідно буде прийняти рішення. Кейс – це події, які реально відбулися в певній сфері діяльності і є основою для проведення обговорення в групі під контролем керівника-тренера. У більшості випадків при використанні кейсу учасникам попередньо надається можливість ознайомитись із переліком обставин, підґрунтям яких є реальні чи уявні ситуації [9].

Аналізуючи різні підходи до класифікації, можна виділити такі основні види кейсів, що використовуються у професійній підготовці фахівців соціальної роботи.

За складністю побудови розрізняють:

- ілюстративні навчальні ситуації – кейси, мета яких на певному практичному прикладі навчити студентів алгоритму прийняття правильно-

го рішення в певній ситуації;

- навчальні ситуації – кейси з формуванням проблеми, в яких здійснюється опис ситуації в конкретний період часу, розвивають уміння діагностувати ситуацію та самостійно приймати рішення відповідно до ситуації;
- навчальні ситуації – кейси без формулювання проблеми, в них описується більш складна ситуація, де проблема чітко не виявлена, а наводяться статистичні дані, оцінка суспільної думки, органів влади. Основна мета - самостійно виявити проблему та запропонувати шляхи її вирішення з аналізом наявних ресурсів в соціумі;
- прикладні вправи, в яких описується конкретна ситуація, що склалася, пропонуються шляхи виходу з неї [10].

Вирізняють такі етапи роботи з кейсом:

1. Підготовчий – оптимальний підбір матеріалу для кейсу, формування дидактичних цілей кейсу у структурі навчальної дисципліни, визначення чіткого розділу дисципліни, якому присвячена певна ситуація, виявлення «зони відповідальності» за знання, уміння і навички студентів.
2. Вибір проблеми та окреслення чітких меж (опис проблемної ситуації, розробка варіантів рішень, підготовка студентів до нової форми роботи).
3. Побудова програмної карти кейсу, що складається із основних тезисів, які необхідно втілити у вирішенні проблемної ситуації.
4. Етап занурення у спільну діяльність (роздається текст студентам, визначається основна проблема, що лежить в основі кейса).
5. Етап організації спільної діяльності (студенти розподіляються по групам і у відведений час відповідають на запитання; створення у відповідях єдиної позиції для презентації, обирається спікер, який буде презентувати рішення; оцінюється змістовна сторона рішення та техніка презентації; викладач спрямовує дискусію у спільне русло).
6. Етап аналізу і рефлексії спільної діяльності (аналізується ефективність організації заняття, визначаються подальші завдання, викладач аналізує роботу груп, підводить підсумки) [5].

Опис цієї ситуації одночасно висвітлює не лише конкретну практичну проблему, а й актуалізує певний комплекс знань, які треба засвоїти під час її розв'язування.

Кейси можуть застосовуватися для вирішення різноманітних завдань соціально-педагогічної діяльності: діагностика проблеми; діагностика однієї чи кількох проблем та напрацювання учасниками шляхів їх вирішення; оцінка учасниками існуючих дій стосовно вирішення проблеми та її наслідків [4].

У кожному із наведених варіантів процес навчання здійснюється через надання тренером інформації у вигляді проблеми чи серії проблем. Ця інформація може бути викладена у документальній, заздалегідь підготовленій формі або за допомогою вербальних і візуальних засобів (показ слайдів чи відеоматеріалів).

Також Панфілова А.П. пропонує логіку класичного варіанта моделі ситуаційного навчання:

I етап – індивідуальне вивчення студентами тексту ситуації (як правило, позааудиторна).

II етап – формулювання тренером основних питань з кейсу, вступне слово тренера.

III етап – об'єднання учасників у творчі групи.

IV етап – робота учасників у складі творчої групи.

V етап – презентація «рішень» кожної творчої групи.

VI етап – загальна дискусія, запитання, виступи з місця.

VII етап – виступ тренера, його аналіз ситуації та процесу її обговорення.

VIII етап – підсумки й оцінювання якості роботи учасників із кейсом. (Можливі інші моделі, але вони, як правило, ґрунтуються на цій вихідній) [3].

Дослідники надають основні методичні рекомендації щодо роботи з кейсом в групі - склад груп формується самими учасниками, але приблизно має бути однорідним за рівнем знань та умінь; кожна команда вибирає керівника, який здійснює фіксацію усіх ідей, не допускає критики, групує висловлювання, організовує роботу у підгрупах, здійснює доклад – презентацію рішень; кожна група виконує одну тему протягом заняття; усі учасники мають бути активними; не переривати того, хто висловлюється; викладач має займати нейтральну позицію; оцінювання результатів краще здійснювати за бальною системою [11].

Тренер керує процесом, який приводить до відкриття, стимулює, власне, «некеровану» діяльність групи. Проте якщо розглянути цей процес детально, поетапно, можна виокремити такі моменти.

Під час «до аудиторної» роботи тренер має підготувати збірку кейсів, які відповідатимуть конкретним завданням, зважаючи на вимоги до певних ситуацій. Для ефективної роботи учасників треба продумати домашнє завдання, яке передбачатиме або підготовку питання до конкретної ситуації, або письмовий аналіз самого кейсу. Також можна запропонувати огляд додаткової літератури з проблем, що стосуються конкретної ситуації.

Велику увагу треба приділити організаційним моментам:

- підготувати в достатній кількості тексти самого кейсу, щоб кожен учасник міг хоча б за декілька днів отримати його для самостійного опрацювання;

- забезпечити інший роздатковий матеріал;
- продумати матеріально-технічне забезпечення роботи групи (аудиторія, меблі, технічні засоби тощо);
- продумати розподіл часу (особливо на роботу в аудиторії).

На другому етапі тренер розв'язує такі основні завдання:

1) перевіряє знання учасниками змісту ситуації (наприклад, пропонує їм відтворити хронологію подій, імена учасників події тощо);

2) визначає проблеми (питання), що стають предметом обговорення та розв'язання [3].

Дискусія в кейсах займає центральне місце, яка базується на двох методах: перший носить назву традиційного Гарвардського методу – відкрита дискусія, другий – індивідуальне або групове опитування, в ході якого студенти здійснюють формальну усну оцінку ситуації, пропонують свої рішення та рекомендації. Однак, дискусію доцільно використовувати, якщо студенти володіють значним ступенем зрілості, самостійністю мислення, уміють аргументувати, довести свою точку зору.

Складовою дискусії є метод генерації ідей - «мозкова атака» або «мозковий шторм». В методі case-study мозкова атака застосовується в ситуації виникнення у групі реальних утруднень в усвідомленні ситуацій, є засобом підвищення активності студентів.

Презентація результатів аналізу кейса виступає дуже важливим аспектом та передбачає сформованість умінь публічно представляти інтелектуальний продукт, рекламувати його, показ його переваг та можливі напрями ефективного використання, а також витримка критики. Презентація удосконалює глибинні якості особистості: волю, переконаність, впевненість, гідність, навички публічного спілкування, формування власного іміджу. Публічна (усна) презентація максимально виробляє навички публічної діяльності та умінь вести дискусію. Однак, усній презентації характерний короткочасний вплив на студентів і тому важка для сприйняття та розуміння. Не публічна презентація менш ефективна у розвитку умінь спілкуватися з аудиторією, однак сприяє розвитку умінь готувати текст, складати звіт, правильно оформлювати результати. Підготовка письмового аналізу кейсу більш структурована та деталізована, виключає повтору інформації, та інформація має бути представлена у переробленому вигляді з власним аналізом матеріалу, інтерпретаціями і пропозиціями. Письмовий вигляд презентації може створюватися після проходження усного обговорення, що дозволяє студентам більш ретельно проаналізувати інформацію. Презентація результатів аналізу кейсу може бути індивідуальна і груповая. Індивідуальна – формує відповідальність, зібраність, волю; груповая – аналітичні здібності, уміння узагальнювати матеріал, системно сприймати проект [6].

Отже, використання даного методу надає унікальної можливості вивчити складні та професійно значущі питання в емоційно сприятливій атмосфері, використати набутий досвід у реальній практиці. Комунікативна природа методу надає можливості здійснити швидко, але ґрунтовну оцінку обговорюваних питань і запропонованих рішень.

Список використаних джерел:

1. Волкова Н.П. Педагогіка: Навч. посіб. /Н.П. Волкова - К.: Академія, 2001. - 576 с.
2. Митина Л.М. Личность и профессия: психологическая поддержка и сопровождение: учеб. пос. для студ. высш. пед. учеб. заведений / под ред. Л.М. Митиной. – М.: Академия, 2005. – 336 с.
3. Панфилова А.П. Игровое моделирование в деятельности педагога: учеб. пос. для студ. высш. учеб. заведений. / А.П. Панфилова. – М.: Издат. центр «Академия», 2008. – С.114.
4. Панфилова А. П. Инновационные педагогические технологии: Активное обучение: учеб. пос. для студ. высш. пед. учеб. заведений. / А.П. Панфилова. – М.: Издат. центр «Академия», 2009. – С. 44–45.
5. Покровская Н.Н. Сборник кейсов для вузов по дисциплинам гуманитарного и социально-экономического цикла: учебно-методическое пособие/ Н.Н. Покровская, Г.В. Абазов, Н.Г. Пряжи и др. — СПб.: издательство Санкт-Петербургского университета управления и экономики, 2015. – 138 с.
6. Смолянинова О. Г. Инновационные технологии обучения студентов на основе метода Case Study // Инновации в российском образовании: СПб.; М.: ВПО, 2000. – с. 56-68.
7. Сурмін Ю. П. Метод аналізу ситуацій (Case study) та його навчальні можливості. Глобалізація і Болонський процес: проблеми і технології: Кол. моногр. – К.: МАУП, 2005. – 256 с.
8. Шварева О. В. Теория и методика воспитания: использование кейс-метода при изучении раздела «Коллектив как объект и субъект воспитания»: метод. рекомендации. / О.В. Шварева, А.Г. Яковлева. – Томск: Изд-во ТГПУ, 2007. – С. 11–22.
9. Ярмухамедова Н. Д. Метод анализа конкретных ситуаций как форма социально-психологического обучения: дис. канд. психол. наук. / Н.Д. Ярмухамедова. – М., 1984. – С. 65.
10. Bridges, E. M. The use of cases in problem based learning / Edwin M. Bridges, Philip Hallinger // Journal of Cases in Educational Leadership. 1999 Vol. 2. Iss. 6. P. 1 – 6.
11. Dorn, E. M. Case method instruction in the business writing classroom / Elizabeth M. Dorn // Business Communication Quarterly. 1999. Vol. 62. Issue

1. P. 41–60.
12. Ellet, W. The case study handbook: how to read, discuss, and write persuasively about cases / W. Ellet. – Boston: Harvard Business School Press, 2007. – 273 p.
13. Richmond M. The training of Charity Workers, pp. 86–98 / The Long View: papers and addresses by Mary E. Richmond, selected and edited with biographical notes by Joanna C. Colcord, and Ruth Z.S. Mann. – New York: Russell Sage Foundation, 1930. – 648 p.

Transliteration of References:

1. Volkova N.P. Pedagogics: Educational manual / N.P. Volkova Akademia, 2001.- 576 p.
2. Mytyna L.M. Person and profession: psychological support and maintenance Educational manual for students of higher educational institutions / edited by L.M. Mytyna. – M. Akademia, 2005. – 336 p.
3. A.P. Game modeling in the activity of the teacher: Educational manual for students of higher educational institutions / A.P. Panfylova M. “Akademia”, 2008. – P.114
4. Panfylova A.P. Innovative pedagogical technologies: Active teaching Educational manual for students of higher educational institutions / A.P. Panfylova – M.: Publishing center “Academia”, 2009. – P. 44–45.
5. Pokrovskaya N.N. Digest of cases studies for universities on disciplines humanitarian and socio-economic cycle: educational and methodological manual / N.N. Pokrovskaya, G.V. Abazov, N.G. Pryahy and others — publishing St. Petersburg University of Management and Economics, 2015. — 138 p.
6. Smolyanunova O.G. Innovative technologies of teaching students based on the method of Case Study // Innovations in Russian education: SPb.; M.: VPO, 2000.- p. 56-68
7. Surmin Y.P. Method of situations analysis (Case study) and its educational opportunities. Globalization and the Bologna Process: Problems and technology: K. monograph. – K.: MAYP, 2005. – 256 p.
8. Shvareva O.V. Theory and methodology of upbringing: using case-method during learning the section “The collective as the the object and the subject of upbringing”: method. recommendations. / O.V. Shvareva, A.G. Yakovleva. – Tomsk: P. TGPY, 2007. – P. 11–22.
9. Yarmuhamedova N. D Method of analysis particular situations as a form of socio-psychological studying: disc. ... Ph.D. / N.D. Yarmuhamedova. – M., 1984. – P. 65.
10. Bridges, E.M. The use of cases in problem based learning / Edwin M. Bridges, Philip Hallinger // Journal of Cases in Educational Leadership. 1999 Vol. 2.

- Iss. 6. P. 1 – 6.
11. Dorn, E. M. Case method instruction in the business writing classroom / Elizabeth M. Dorn // *Business Communication Quarterly*. 1999. Vol. 62. Issue 1. P. 41–60.
 12. Ellet, W. The case study handbook: how to read, discuss, and write persuasively about cases / W. Ellet. – Boston: Harvard Business School Press, 2007. – 273 p.
 13. Richmond M. The training of Charity Workers, pp. 86–98 / *The Long View: papers and addresses by Mary E. Richmond, selected and edited with biographical notes by Joanna C. Colcord, and Ruth Z.S. Mann*. – New York: Russell Sage Foundation, 1930. – 648 p.

Kupriyanova O.A.
educator, State Educational Establishment «Poltava Center
vocational education», Poltava, Ukraine

Case method in the training of the social teacher

olenka0308@ukr.net